

V I S S Z H A N G .

„Vigyázó Ferenc gróf bebizonyította, hogy a magyar történelmi osztályból nem sorvadt ki a nemzettel szemben való tartozásnak és kötelességnek érzete“. (A *Magyarság* vezércikkéből, aug. 2.)

*

Az *Est* írja (aug. 5.): „A Magyar Tudományos Akadémia elszegényedett, mint a régi udvarház utolsó gazdája. Hol vannak azok az idők, amikor az Akadémia gazdag volt, hol vannak azok az idők, amikor a kávéházak füstfelhőiben nyilzápora keringett az akadémiaellenes tréfáknak?“ . . . Az *Est* szerkesztőségében bizonyára jól emlékeznek még az akadémiaellenes tréfáknak erre a gazdag idejére, de arra már csak Kéky Lajos segítségével emlékezhetnének, hogy 1874-ben, szinpadj sikere után, Beöthy Zsolt, „Egy drámaíró“ aláírású „támadó cikkében megírtotta az Akadémiát, hogy ítélete sokszor magán viseli a szeszélyes önkény jellegét s nem tanúsít elfogulatlan igazságot a kétségtelen tehetség iránt; utolsó menhelye annak az esztétikai iránynak, mely pedáns vaskalapossággal a szabadon teremtő géniuszt mennél szörszálhasogatóbban bilincsekbe akarja yerni“. (V. ö. Kéky Lajos: Beöthy Zsolt, Bp. 1925:29.) Bizony elmúltak ezek az idők és — igaz van ezzel kapcsolatban is Az *Est*-nek — „a Vigyázó név a Nobel, vagy a Rockefeller és Carnegie neve mellett kap helyet a kulturtörténelemben“.

*

A Vigyázó Ferenc gróf alapítványában van egy kényes pont: az a rendelkezés, mely a fejedelmi vagyon jövedelmének 32%-át a Podmaniczkyak nemes emlékét megörökítő monografikus irodalom támogatására szánja. Ez a tiszteletreméltó és kegyeletes óhaj kétségkívül inspirálólólag fog hatni történettudósainkra, sőt esetleg íróinkra is és lehet, hogy irodalmunk nyereségére szolgál. De az Akadémia örökre szóló intézmény és félő, hogy húsz-ötven-száz év múlva már-már kimerül az a téma, melyet a nagy alapító propagálni kíván. És akkor majd époly zavarban lesz az Akadémia, mint amilyenben most van a Teleki-, Karácsonyi- és más jutalmak odaítélésénél . . .

*

Gerevich Tibor írja Perugino halálának negyedik centennáriuma alkalmából: „A modern műtörténet nem mellőzheti a művészi alkotás lelki forrásainak föl kutatását, ami nélkül tökéletes formai megértés sem képzelhető . . . Perugino a quattrocentónak kétségkívül legszelidebb, leggyöngédebb lelkiségű művésze. Lélek és hangulatfestő. Galambtelkű alakjai nyugodtan kontemplálnak vagy révedeznek. Arcukról a hit boldogsága sugárzik, mely megszépíti őket. Szépek nemcsak testileg, de lelkileg is. A morális szépség — bellezza morale — ábrázolásában Perugino vérbeli olasz művész. Az olasz művészetnek egyik alapsajátsága: a lelki és szellemi felsőbbrendűség kifejezési akarata és nemes ideáltípusokká alakítása jut ezzel művészetében érvényre“. (Orsz. M. Régészeti Társ. Évk. 1927:236.)

*

A müncheni egyetem egyik történelmi tanszékére a filozófiai kar három professzor valamelyikének meghívását ajánlotta a minisztériumnak. A kormány

nem fogadta el a fölterjesztést, állítólag azzal a megokolással, hogy a tanszéket délnémet érzelmű és katolikus tudóssal óhajtja betölteni. Ezzel a hireszteléssel szemben a bajor kormány hivatalos cáfolatot adott ki.

*

Az *Observatore Romano* (aug. 19.) — a magyar katolicizmus előrehaladásáról írva — elismeréssel állapítja meg, hogy a magyar nép ma is ugyanaz a nemes és heroikus nemzet, amely a Szentszékhez való tradicionális hűségében évszázadokon át az Egyház és a civilizáció védőbástyája volt a Keletről jövő sokféle barbársággal szemben. (E nyilatkozat bizonyára hű tükre a Vatikán erdélyi politikájának.)

*

Móricz Pál nekrológja Kass Jánosról: „... Mikszáth, Pósa, Kemechey Jenő, Lipcsey Ádám, Sebők Zsiga, a színész Ujházy, a festő Vágó Pál, Gárdonyi Géza, a szobrász Fadrusz János, Ágai Adolf, Békefi Tóni, a költő Jakab Ödön, a tudós Hermann Ottó, Tömörkény Pista és még sokan mások az irodalom és művészet berkeiből tartoztak a szeretetben, szívélyességben, őszinteségben kifogyhatatlan Kass Jani baráti köréhez . . .” (Magyarság, júl. 26.)

*

„... Középeurópában nincs ma komoly természetű és történelmi akadálya a pángermán gondolat diadalának . . . Ha volt valaha megérdemelt nemezis a történelemben, akkor bizonyára a Sünger-Vereinok tüntetésének menydörgése és villámlása Franciaország számára eleve hirdeti a természetes erőnek megállíthatatlan tragikumát. Mi magyarok meghatott bámulattal, de nem minden szorongó érzés nélkül szemléljük ennek az új történetalkotó erőnek rettentő kibontakozását. Milyen jövő és milyen végzet vár reánk annak a fantomnak az árnyékában, amely a dal szárnyain ereszkedik a Lajtán és a Rábán túl, s amely a mi számunkra talán szabadulást hoz mostani rabságunkból, de talán csak azért, hogy egy német hűbériség rettentő vasbilincseit rakja reánk”. (A Magyarság vezércikkéből, júl. 24.)

*

Egy Csáky Richard nevű erdélyi szász író nyilatkozata az erdélyi németiség föladatairól: „Ma már nem arról van szó, hogy Középeurópa véghatárait védelmezzük, hanem arról, hogy Keleteurópában önálló német kulturális centrumot központossítsunk”. (Pädagogisches Zentralblatt, 1928:354.)

*

A *Süddeutsche Monatshefte* azzal vádolta meg Thomas Mann-t, hogy munkáinak gyűjteményes kiadásába a „*Betrachtungen eines Unpolitischen*” című munkáját erős kihagyásokkal közölte, úgyhogy a „politikamentes” munka ilyenformán „politikussá” vált. A kérdés körül — Thomas Mann nyilatkozatai után — a berlini és müncheni sajtóban heves vita keletkezett, amelynek során a nagy „európai” író nem kisebb váddal illették legutóbb, mint hogy nem igaz „német”, sőt, hogy egyenesen „német-ellenes”. (Ügylátszik in politicis a német kritikában is kettészakadt az irodalom.)

*

Schmidt Henrik jegyezte föl Tisza Istvánról, hogy Goethét nem szenvedhette a műveiben olykor fölcsilánót erotikus fölfogás miatt. (Hid, 1928:230.)

*

Berzeviczy Albertnek aggodalmaival szemben — hogy Ady követése ellátolítja fölünk az erdélyi magyarság lelkét — a transylvanizmus legalaposabb ismerője, Jancsó Benedek fejti ki optimista ellenvéleményét a Magyar Szemle augusztusi számában: „Ady Endre volt a nemzet bűneinek lángoló szavú énekese és meg nem hallgatott prófétája a bekövetkezett isteni büntetésnek, az összeomlásnak és a rabszolgasorsra jutásnak. A nemzet vezetői nem hallgattak Adyra, a közelgő veszedelem e vatesére, hanem elnyomták az ő igazságát. Ady igazságvéres valósággá lett Erdélyben s azért e föld magyarságának nem lehet más szellemi vezére, mint Ady. Így lett Erdélyben Ady az új magyarság lelki vezetője“.

*

A csonkamagyarországi és az erdélyi magyar ifjúság lelke között Jancsó Benedek maga is kénytelen konstatálni a különbségeket. De ez a tény nem Ady Endre bűne: „Azt mondhatnók, hogy, az idegen uralom alatt élő magyar ifjúság szellemi iránya és életfölfogása demokratikusabb és progresszívebb. Ezt azonban sem a magyar nemzethez való hűség, sem az erkölcs szempontjából nem lehet kifogásolni és azért Ady költészetét fölmenthetjük az alól a vád alól, hogy megrontja a magyar ifjúság erkölcsét és meggyöngíti ebben az ifjúságban a magyar nemzeti érzés intenzitását“.

*

Weber Arthur hirtelen elhunyt alkalmából írja a Magyarság: Weber Arthur életét a magyar-német viszony ápolásának szentelte és valamennyi írását e cél szolgálatába állította. „Egyedül és félreismerve“ című könyvében megkísérelte, hogy szűkebb hazáját, a Szepességet közelebb vigye Európa szelleméhez.

*

„Mikor Tóth Imre a Nemzeti Színház igazgatói székébe került, mindenki a tradíciók emberét, a konzervativizmus letéteményesét látta benne. Kiderült azonban, hogy Tóth Imre, akinek neve évtizedeken át összeforrott a Nemzeti Színház tradícióival, tudott modern is lenni. Rendkívül érdekelte minden új színpadirodalmi, korszerű rendezői és színjátszási törekvés, értékelt az új utakat és a fiatal, feltörekvő tehetségeket“. (Az Est, aug. 24.)